

**ДАНИЛЕНКО Л.І. ЧЕСЬКА МОВА: ПІДРУЧНИК
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.
Київ: Довіра, 2006. 543 с.**

У видавництві “Довіра” (Київ, 2006) вийшов у світ давно очікуваний підручник “Чеська мова”, призначений для студентів вищих навчальних закладів. Автором підручника є відома українська богемістка Л.І.Даниленко. Згаданий підручник є першою в українському мовознавстві спробою викласти чеський навчальний матеріал у зіставленні з українським. Реалізовано це практично на всіх рівнях мови: фонетичному, морфологічному, синтаксичному, а частково й на лексико-семантичному. Системне залучення українського матеріалу при вивченні фактів чеської мови одночасно поглиблює і збагачує знання рідної мови. Застосований авторкою традиційний, ситуативно-комунікативний принцип подачі матеріалу, що передбачає послідовний перехід від простого до складного, уможливило їй системно викласти основні теоретично важливі положення чеської граматики, поєднавши їх з практичними вправами і завданнями. Як показав багаторічний досвід викладання чужоземних мов, таке поєднання теоретичних основ граматики з виконанням різноманітних теоретичних вправ і завдань є важливим дидактичним прийомом формування мовної компетенції студентів. Але завдання, які ставить перед собою авторка підручника, є набагато ширшими. Вона вважає і, на нашу думку, не безпідставно, що підручник “Чеська мова” стане солідною базою при формуванні не лише мовної, але й мовленнєвої, а також соціолінгвістичної, країнознавчої і лінгвокраїнознавчої компетенції. Здійснити ці амбіційні авторські задуми допоможуть вдало підібрані тексти розмовно-побутового, художнього та культурологічного характеру, а також складені до них діалоги, вправи, спрямовані на розвиток навичок перекладу.

Структурно підручник складається з 46 уроків, 10 з яких присвячено вступному фонетико-орфографічному курсу і 36 – основному граматичному курсу. Зокрема, уроки фонетико-орфографічного циклу знайомлять студентів зі звуковою системою чеської літературної мови, особливостями вимови чеських голосних і приголосних звуків порівняно з українськими. Свої теоретичні викладки авторка широко підкріплює різноманітними вправами, зорієнтованими як на вироблення певних навичок правильної артикуляції звуків, так і на оволодіння найпростішою лексикою та основними орфографічними правилами чеської мови.

Кожний урок основної граматичної частини (з першого по 22-й) викладено в підручнику за уніфікованою схемою: 1) текст, тематично визначений програмою початкового курсу вивчення чеської мови (як, наприклад, “Сім'я, родина”, “Моя квартира”, “Школа”, “Університет”, “У місті” та ін.); 2) діалоги, наближені до розмовної мови і змістовно пов'язані з ситуативним текстом; 3) словничок; 4) лексико-граматичні і лінгвокраїнознавчі коментарі; 5) граматичний матеріал; 6) практичні завдання, пов'язані з лексикою тексту та відповідним граматичним матеріалом. Виконання багатьох вправ вимагає солідної теоретичної підготовки, а часто й кропіткої роботи з тлумачними і перекладними словниками.

Починаючи з 23 по 36 урок, тексти – це адаптовані оригінальні уривки з творів чеської класичної і сучасної літератури. У коментарях до них акцентується увага читача на відмінностях синтаксичного керування в чеській та українській мовах, тлумачаться

окремі слова і звороти, у розумінні яких можуть виникнути труднощі в українських студентів.

Нам імпонує, що для урізноманітнення завдань до підручника включені різні формули мовленнєвого етикету, як-от: привітання, поздоровлення, побажання, вибачення тощо, доречно вживання яких свідчить про особисту культуру і вихованість людини. У підручнику читач знайде також корисну інформацію про цікаві факти з історії та культури Чехії, ознайомиться зі специфікою та особливостями чеського гумору.

Як позитивний момент відзначимо також наявність у підручнику значної кількості додаткових текстів, частина яких тематично пов'язана з основними текстами уроків. Їх доцільно використовувати як для розвитку техніки читання, так і для формування навичок літературного перекладу з чеської мови на українську. Корисним для студентів буде і вміщений у кінці книги чесько-український словник, що включає лексику усіх 46 уроків з відповідною граматичною інформацією.

Попри всі позитивні моменти, підручник, на жаль, не позбавлений деяких неточностей і упущень. Найсуттєвішим недоліком, на нашу думку, є не завжди повна відповідність ілюстративного матеріалу теоретичним посиланням авторки. Так, у вступному фонетико-орфографічному курсі, де розглядається вимова своєрідного чеського звука [ř] у третьому пункті читаємо: “вібрант [ř] вимовляється дзвінко (приблизно як [рж]) в позиції перед дзвінким приголосним: *dřevo, řvat, zemřít*” (с.45–46). Однак наведені приклади *dřevo, zemřít* ілюструють позицію дзвінкої вимови [ř] не перед дзвінкими приголосними (d, m), а після них (порівн., наприклад, різну вимову зазначеного звука в словах *dríví* і *třída*). Наведені у цьому ж розділі підручника приклади кількісно-якісного чергування голосних *í-ů* (*koník-kůň*) насправді фіксують словотвірне чергування голосних *o-ů* (с.55; порівн. аналогічне чергування в словах *nůž-nožik, vůz-vozik* і т. д.).

Випадки подібної невідповідності окремих прикладів авторському трактуванню правила трапляються і в інших місцях підручника. Так, на с.126 читаємо: “деякі іменники можуть мати обидва закінчення **-i -ové**: *Čech-Češi/Čechové, historik-historici/historikové*”. Однак до цього переліку були включені іменники, які в називному відмінку множини мають інші варіанти закінчення, зокрема **-i,-ě**: *host-hosti/hosté, soused-sousedí/sousedé*. Це ж зауваження стосується іменників іноземного походження на **-at, -it**, що замість задекларованих **-i/-ové** мають у дійсності паралельні закінчення **-i/-ě**: *diplomat-diplomati/diplomaté, favorit-favoriti/favorité* (с.126).

Неточність цього ж порядку знаходимо і на с.147 рецензованого підручника, де, зокрема, йдеться про те, що за зразком іменників типу *muž, stroj* відмінюються **всі** іменники чоловічого роду м'якої групи, які в називному відмінку однини закінчуються на м'який приголосний або на **z, s, l, x**. Натомість, чеська граматики свідчить про те, що значна частина подібних іменників (наприклад, *anděl, manžel, účel, vůz, pes, okres* і т. д.) має тверду парадигму відмінювання¹. Крім того, окремі іменники такого типу мають змішане відмінювання.

Уводячи до переліку прикладів, що демонструють м'який тип відмінювання іменників середнього роду (зразок *moře*) слово *nebe* (с.210) доцільно було б зауважити, що воно, на відміну від слів *srdce, ovoce, vejce, pole, pracoviště* та ін., у називному відмінку однини перед закінченням **-e/-ě** має не м'який (або історично м'який), а твердий приголосний.

Стилістично неточним, на нашу думку, є твердження авторки про те, що іменники, які відмінюються за зразком *stavení*, в усіх відмінках мають закінчення **-í** (с.220). Таке

¹ Havránek B., Jedlička A. Česká mluvnice. Praha, 1960. S.122.

положення можна тлумачити двоюко: 1) іменники цього типу в усіх відмінкових закінченнях мають **-í** (мабуть, саме це мала на увазі авторка підручника); 2) іменники цього типу в усіх відмінках мають єдине закінчення **-í**, що не відповідає дійсності (порівн. орудний однини, давальний множини *staven-ím*, місцевий множини *staven-ích*, орудний множини *staven-ími*^{*}).

Вважаємо недоцільним включення в парадигму відмінювання іменників середнього роду типу *stavení* слова *úterý* (с.276), оскільки ця форма, як правило, вживається лише в називному і знахідному відмінках однини (*dnes je úterý, úterý bude pršet*), а решта форм, зазвичай, утворюється від слова *úterek*, що є дериватом цього слова (наприклад, родовий однини *od úterka*).

Характеризуючи специфіку відмінювання іменників на позначення місяців і днів тижня в родовому відмінку однини, слова *pátek, listopad*, що становлять виняток з правила (мають у зазначеному вище відмінку, на відміну від інших назв, закінчення **-u**, а не **-a**), авторка помилково документує формами не родового, а місцевого відмінка однини: *pátek–o pátku, listopad–v listopadu* (с.276).

Розглядаючи специфічні риси чеського розмовно-побутового мовлення на морфологічному рівні, авторка пише, що іменники усіх трьох родів в орудному відмінку множини мають уніфіковане закінчення **-ama** (с.510). Однак, уже наведені нею приклади свідчать про наявність у деяких з них інших закінчень, зокрема **-ema** (*mužema*) та **-ma** (*kostma*).

При висвітленні творення форм майбутнього часу від дієслів на позначення руху (наприклад, *jít, jet, letět, ležet* та деяких інших – с.138, 340), які, подібно до українських, утворюються за допомогою префіксів **pů-, po-** (порівн., *půjdu–nídu, pojedu–nořdu* і т. п.), можливо, варто було звернути увагу на їх видову невідповідність у досліджуваних мовах: чеське мовознавство трактує подібні утворення просто як форми майбутнього часу недоконаного виду², українське ж, навпаки – як форми майбутнього часу, але доконаного виду³.

Фраза “іменник *neteř* при відмінюванні розширює основу на **-eř**” (с.417) стане, на нашу думку, зрозумілішою, якщо її викласти, наприклад, у такій редакції, як “сучасна форма іменника *neteř* із первісного *neř* при відмінюванні розширює основу на **-eř**”.

Для ілюстрації синтаксичного керування в заперечних конструкціях української мови, що вживаються з родовим відмінком однини і множини до наведеного в підручнику *немає чого?* (с.90) необхідно додати питання *немає кого?* Про доречність такого доповнення свідчать і наявні в підручнику приклади: *Бабусі (кого?) немає в саду. Студентів (кого?) немає в університеті*.

Відсутність ширшого контексту при ілюстрації відмінностей дієслівного керування в досліджуваних мовах не дає підстав з впевненістю сказати про цілковиту відповідність українського *іти за чим* чеському *jít pro co* (с.477). Якщо ці конструкції вказують на мету діяльності, то українським відповідником зазначеному чеському мав би бути *іти по що* (порівн. *jít pro vodu–іти по воду*).

До дрібніших поодиноких неточностей відносимо:

– вживання терміна “голосна” замість загальноприйнятого “голосний” (с.35);

* Принагідно зауважимо, що такий спосіб виділення флексій не є строго науковим, а мотивований практичною зручністю.

² Див., наприклад, *Havránek B., Jedlička A. Česká mluvnice. S.195, 218; Mluvnice češtiny. 2. Tvarosloví. Praha, 1986. S.186.*

³ Курс сучасної української літературної мови. Т.І. Київ, 1951. С.409.

– неточну транскрипцію слова *zřěv*, яка замість фонетично правильного [srjef] має вигляд [zrjef] (с.36);

– використання різних позначок довготи голосних при транскрибуванні вимови слів (порівн. *hádká* [hātká] – с.36 і *léčba* [lédžba] – с.37);

– вважаємо, що назви міст *Kuiv*, *Lviviv* слід передавати чеською мовою наближено до української мови, тобто як *Kyjiv*, *Lviv*, а не *Kyjev*, *Lvov* (с.39, 98).

Крім того, є ряд неточностей, пов'язаних з комп'ютерним набором тексту, що вимагатиме уважнішого ставлення до його коректури в майбутньому при перевиданні підручника.

Перелічені неточності і упущення, трапляються у будь-якому починанні, однак вони не зменшують значення новаторської роботи, виконаної Л.І.Даниленко. Підручник "Чеська мова", що став результатом її наполегливої і трудомісткої роботи, буде, безперечно, з величезною вдячністю прийнятий як студентською аудиторією, так і викладачами-богемістами і служитиме добрій фаховій підготовці майбутніх спеціалістів у царині славістики. Можна з упевненістю сказати, що підручник знайде широке застосування не лише на філологічних факультетах університетів, де вивчають чеську мову як спеціальність, а й на інших факультетах, програми яких передбачають вивчення однієї зі слов'янських мов.

Іван ТЕПЛЯКОВ

І.Б.ЦАРАЛУНГА. СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА.

Львів: Новий Світ–2000, 2007. 188 с.

Виданий нещодавно навчальний посібник зі старослов'янської мови наочно відображає сучасні тенденції лінгводидактики: у ньому в сконцентрованій формі викладено основні теоретичні питання курсу, для засвоєння яких ретельно підготовлено систему контрольних запитань, вправ і тестів. Саме така єдність теорії і практики, а також зручність для засвоєння компактність викладу сприяє досягненню поставленої мети – допомогти студентам усвідомити роль і місце старослов'янської мови в культурному поступі слов'ян і розвитку їх національних мов. Через це посібник стане в пригоді і студентам-славістам, і студентам-україністам, а також викладачам історико-лінгвістичних дисциплін.

Три частини посібника – теоретична, практична і довідкова – гармонійно доповнюють одна одну.

У першій з'ясовано зміст поняття "старослов'янська мова", визначено хронологічні межі її функціонування. Тут також указано на умови виникнення слов'янської писемності, описано шляхи поширення старослов'янської мови в слов'янському світі, з'ясовано місце старослов'янської мови серед інших слов'янських мов, а також названо пам'ятки, писані старослов'янською мовою. У праці також викладено основи розвитку фонетичної, морфологічної та синтаксичної підсистем старослов'янської мови. Звуки аналізованої мови розглянуто в історичній перспективі – від зародження в праїндоевропейській мові до змін, пов'язаних із дією закону відкритого складу та не пов'язаними з ним закономірностями звукового ладу старослов'янської мови. Значну увагу в посібнику зосереджено на парадигмах відмінюваних частин мов. Автор подає

усі парадигми, старанно коментує зміни в словоформах. Чимало місця відведено також описові невідмінюваних словоформ і частин мови.

Викликає зауваги пропорційність дозування матеріалу в структурних одиницях: якщо морфологічний підрозділ теоретичного розділу (с.37–90) займає 53 сторінки, то четвертий, присвячений синтаксичній будові старослов'янської мови (с.91–98), займає лише вісім сторінок. У ньому описано типи речень за метою висловлювання, з'ясовано засоби вираження головних і другорядних членів речення, подано деякі відомості про типи односкладних і простих ускладнених речень, а також проаналізовано типи складних речень. Методично сумнівною видається розташована на с.96 класифікація сполучників сурядності, адже в морфологічній частині посібника (с.85–88) сполучникам присвячено окремий параграф, тому такий виклад був би доречний саме в цьому місці посібника.

Практична частина приваблює насамперед старанно підібраними текстами завдань. Складені вони згідно з популярними сьогодні тестовими технологіями, що, безсумнівно, свідчить про те, що класична науково-дидактична спадщина не уникає новацій. Хотілося б тільки висловити таке побажання: не варто в практичному розділі пропонувати завдання чи тести суто теоретичного характеру, як-от: “Хронологічні межі існування старослов'янської мови такі” (с.106), адже в посібнику існують запитання для самоконтролю, тому перші завдання часто дублюють останні (порівн.: “Коли і на основі якого діалекту виникла старослов'янська мова? Вкажіть хронологічні межі її існування”,

с. 10). Самих же запитань для самоконтролю можна пропонувати менше, але хоча б деякі з них мали б, передусім, ставити перед студентами проблеми, а не тільки змушувати їх повторювати викладені у відповідному параграфі факти чи теорії.

Вдало доповнюють теоретичну і практичну частину і терміний словник, і карти, і схеми основних звукових змін праслов'янської мови та її відображення в мові старослов'янській. Особливо цінною методичною знахідкою можна вважати таблицю, де відображено походження шиплячих і свистячих у старослов'янській мові внаслідок перехідних пом'якшень задньоязикових приголосних під впливом голосних переднього ряду та звука *j*. Хочу відзначити також обидва словники скорочених написань слів у пам'ятках і старослов'янсько-українській. Не секрет, що в мовній свідомості ряду студентів утвердилась думка про походження староукраїнської мови від старослов'янської. Словники і подані в п'ятому підрозділі тексти допоможуть їм переконатись у протилежному: обидві мови – це самостійні слов'янські мови, що мають спільні праслов'янські корені. На жаль, у додатках чомусь на різних сторінках поміщено дві частини єдиної карти розселення слов'ян, що створює незручності у користуванні. На цій же карті рух угорців на їх нове місце поселення не відомо з яких причин позначено стрілкою лише починаючи від берегів Південного Бугу. Очевидно, не було необхідності виносити в додатки систему відмінкових закінчень іменників, якщо вся іменникова парадигматика словоформ краще відображена на сторінках, де описано колишні основи іменників і пов'язані з їх характером типи відмінювання імен.

Наприкінці звернуся до дискусійних моментів. Можна погодитись із авторкою посібника, що власне історія класичної старослов'янської мови, а не її територіальних редакцій, або ізводів, розпочинається із IX ст. н.е. і триває близько двох століть. Однак сумнівим виглядає положення, що єдина праслов'янська мова розпадається у VII–VIII ст. н.е. (с.7). Чим тоді пояснити неоднакові наслідки впливу звука *j* на *d*, *t* у різних слов'янських мовах, як не існуванням вже в праслов'янській мові територіальних діалектів і не її розпадом унаслідок великого міграційного руху слов'ян на північ і півден-

ний захід у VI ст. н.е.? Тому більш переконливою видається хронологія українського славіста Ю.Шевельова, який у зв'язку зі згаданими вище лінгвістичними та історичними фактами розпад праслов'янської мовної спільноти датував саме VI ст. н.е. та історію окремих слов'янських мов, у тому числі й української, розпочинав саме цим століттям. З огляду на викладене, сьогодні необхідно заново під критичним кутом зору перечитати всі підручники і посібники, писані і опубліковані в колишньому Радянському Союзі, автори яких часто-густо не могли вирватись із прокрустового ложа панівної теорії про спільну колиску трьох східнослов'янських народів і єдину давньоруську мову, що функціонувала паралельно зі старослов'янською. Тому дивним видається рішення авторки серед інших взяти за основу посібника книгу Г.Хабургаєва (1986 р. видання) і при цьому не ввести до списку основної чи додаткової літератури опублікованого 2000 р. популярного українськомовного підручника церковнослов'янської мови Л.Біленької-Свистович і Н.Рибак.

Отже, новий посібник старослов'янської мови загалом відображає провідні напрями науково-методичних пошуків українських славістів. У ньому гармонійно поєднано теоретичні і прикладні проблеми, пов'язані з походженням, структурою і функціонуванням старослов'янської мови та її впливом на розвиток інших слов'янських мов, зокрема української, адже передусім студентів українського відділення університету адресовано цю корисну для нього лінгводидактичну працю. У книзі справді-таки методично вправно зреалізовано популярну сьогодні формулу "три в одному": тут і конспект лекцій, і збірник практичних занять, і необхідні для глибшого розуміння навчального предмета додаткові матеріали.

Володимир ПЛЕЦЬКИЙ

KOBZAR:
faksimile Abramovih prevodov pesnika,
pisatelja in slikarja Tarasa Ševčenka.
Ljubljana: Družina, 2007. 152 s.

"Серед усіх більших слов'янських народів ми, словенці, чи не найменше знаємо про українців", – писав сто років тому в передмові до словенського перекладу Шевченкового "Кобзаря" його автор, великий друг українського народу Йосип Абрам (1875–1938). Не краща ситуація і в Україні: і сьогодні літературу словенського народу тут все ще знають значно менше, аніж, скажімо, польську або чеську. Велика заслуга в її популяризації належить Вілю Гримичу, а також І.Ющуку, Р.Лубківському, М.Гримичу, М.Зісману, М.Рикульській, які перекладали твори словенських авторів; українсько-словенським літературним взаєминам кінця XIX–початку XX ст. присвячено ряд досліджень Л.Канцедал. Однак словенська славістика й україністика, зокрема в її сучасному сегменті, часто перебувають поза межами інформативного простору українських учених. Нове видання "Кобзаря" Т.Шевченка, здійснене в Любляні (видавництво "Družina", 2007), стало слушним приводом звернутися до цієї важливої ділянки слов'янознавства.

Ошатна, стилізована під видання початку минулого століття книжка має назву "Кобзар: факсимільне видання Абрамових перекладів поета, прозаїка та художника Та-

раса Шевченка”. Однак перед читачем не просте перевидання раритетної, надзвичайно цінної збірки перекладів, а критичне видання, яке є прикладом дбайливого ставлення до культурної спадщини та її наукової актуалізації. Перевиданий “Кобзар” – результат співпраці словенських науковців: професора Владимира Осолника (Люблянський університет), професора Андрія Хевки, учня видатного славіста Я.Ротара, та словенських українців – членів новоствореного товариства “Карпати”.

Відкриває книжку вступна стаття про життєвий і творчий шлях Йосипа Абрама, словенського прозаїка і драматурга, відомого свого часу перекладача з української (цей факт виділений курсивом як особливо важливий), що познайомив словенців із “Кобзарем” та “Гайдамаками”. Автори передмови також згадують відвідина Вілем Гримичем Словенії в пошуках цікавих свідчень про перекладача поезії Шевченка, наводять підтвердження того, що любов Й.Абрама до України не була винятковим явищем: майбутні богослови Йосип Абрам, Антон Брецель та Циріл Вуга заснували побратимське коло “Запорізька Січ” (його почесному гетьманові Я.С.Креку присвячено переклад “Кобзаря”). Молоді люди, які взяли собі козацькі імена, виголошували палкі промови на захист свободи України. Цілком виправданим видається піднесений тон довідки про перекладача, вміщеної в ювілейному виданні Шевченкових творів: Й.Абрама називають найбільшим серед іноземних перекладачів шанувальником творів Кобзаря і найбільшим другом українського народу. До цих почесних характеристик словенського письменника варто додати також його науковий, по-справжньому славістичний, а водночас культурологічно-популяризаторський підхід до своєї справи. Читачі нового видання словенського “Кобзаря” мають змогу довідатися багато цікавих відомостей про Україну з ознайомчої статті, яку Й.Абрам додає до майстерно перекладеної ним поезії. Цілком слушно він стверджує (і наголошує на цьому в короткій передмові), що читач не зможе зрозуміти творів великого українського поета, якщо не знатиме драматичної історії його народу та його власного життя.

Відкривають словенський “Кобзар” відомості про землі, населені українцями, мапа українських земель, на якій зацікавлений читач знайде топоніми з Шевченкових творів. Після передмови подано “Історичний огляд України”, який містить стислі огляди певних, важливих з точки зору Й.Абрама, історичних періодів або понять. Так, окремі статті присвячено Київській Русі, Галицькому князівству, панщині, Гайдамаччині та Коліївщині, кілька статей пов’язано з темою козацтва. Перекладач “Кобзаря” зупиняється на постагах гетьмана Богдана Хмельницького, Івана Мазепи. Не оминає він увагою і важливе питання “культурних меж України”, пояснює відмінності в історичному розвитку “російських українців” та “австрійських українців, які називають себе русинами”, наводить відомості про культуру двох гілок українства.

Другу частину історико-літературного “вступу” до “Кобзаря” становить “Життєпис Тараса Шевченка та його твори”. Детально і водночас просто і невимушено розповідає Й.Абрам про життєвий і творчий шлях великого українського поета, текст насичений багатьма фактами, що свідчить про прекрасну обізнаність ученого з біографією улюбленого письменника. Останній фрагмент присвячено оцінці творчості Т.Шевченка, основним рисам його світоглядної картини. На підтвердження власної високої оцінки творів Кобзаря словенський літератор наводить висловлювання М.Костомарова, О.Піпіна, М.Драгоманова, що надає популярному нарисові рис науковості. Абрам, який був католицьким священником, вважав за необхідне приділити увагу релігійному світогляду Шевченка, пояснити словенським читачам причини негативного змалювання представ-

ників католицької церкви в його творах і виправдати його історичними умовами, в яких жив поет.

Поетичний текст “Кобзаря” починається на 107-й сторінці, тобто, майже половину книжки становлять історико-культурні матеріали про Україну та її співця. Наприкінці книжки додаються коментарі, які теж не можна вважати типовими або формальними. Спочатку Й.Абрам звертає увагу на ритміку Шевченкової поезії, розповідає про труднощі, з якими він стикався при перекладі і які були пов’язані з особливостями поетичної організації оригіналу. Потім перекладач наводить коментарі, які пояснюють зміст українських реалій, містять відомості про діячів української культури, історичних діячів, що згадуються в творах. І коментарі, і історико-літературний вступ роблять словенське видання “Кобзаря” інтегральним і багатовимірним. Вони є свідченням високої славистичної свідомості Й.Абрама, а також його освіченості й фаховості. Немає необхідності пояснювати, наскільки важливі вони для словенських читачів, майже не обізнаних з українською культурою та історією.

Окремим виданням вийшла в Люблянці поема Т.Шевченка “Гайдамаки” (1908) – також у перекладі Й.Абрама і з його коментарями. Її теж вміщено до нового видання “Družinu”. Передує поемі історичний нарис про Гайдамаччину та Коліївщину, після “Гайдамаків” (нетрадиційно) йде передмова перекладача, а після неї – коментарі й примітки до твору. І тут автор не відступає від своєї традиції пояснювати читачам те, що може викликати у них здивування або опір (наприклад, образ жида-корчмара), навіть вказує на ті місця поеми, де використовується іронія.

Готуючи через сто років після виходу перекладів видатного словенського культурного діяча нове видання “Кобзаря”, упорядники пішли його слідами. Продовжуючи традицію видатного слависта, В.Осолник та А.Хевка додають свої коментарі й пояснення, свої історико-культурні нариси. Першим (і чи не найважливішим з них для сучасного слависта та й пересічного читача) є огляд культурних зв’язків між словенцями та українцями, нарис про літературні контакти між нашими народами. Окремий розділ присвячено оцінці постаті Тараса Шевченка зі словенської культурної перспективи: люблянські науковці порівнюють його з найвідомішим словенським романтиком Францем Прешерном. Завершують критичну частину “додаткові матеріали”, які, як справедливо вказують упорядники, виправдовують своє існування лише за умови, якщо вони вносять щось нове або піддають ревізії старі уявлення. Словенські дослідники вказують і на специфіку викладеного матеріалу, який є банальним для читачів на батьківщині поета і водночас відкриттям для необізнаних іноземних читачів. Як приклад вони наводять ставлення до Російської імперії, різне у південних слов’ян і в українців. “Кожна імперія є доброю, поки не переступає твого порогу”, – таким є висновок д-ра Янеза Гріла.

Рекапітуляція творчості Т.Шевченка в нових історичних умовах, виведення її з вузьких ідеологічних рамок – один із основних задумів ученого. Для досягнення своєї мети він наводить нові для словенського слов’янознавства матеріали про історію України, про її фольклор. Без сумніву, читачам “Кобзаря” стануть у пригоді короткі ознайомчі нариси про О.Бодяньського, І.Срезневського, М.Костомарова, П.Куліша.

Словенський “Кобзар” прикрашають ілюстрації – репродукції картин і малюнків Тараса Шевченка, фотографії Йосипа Абрама, а також світлини, які знайомлять читачів із пам’ятниками поетові – не тільки в Україні, а й за її межами, що є наочним свідченням шани, яку віддають славному синові українського народу.

Отже, перевидання словенського перекладу “Кобзаря”, майстерно виконаного знавцем української історії і поціновувачем української культури Йосипом Абрамом, стало поштовхом до нового звернення до творчості Тараса Шевченка, до сучасного погляду на історію та культуру України. Упорядники книги постійно наголошують на близькості наших народів, на спільних рисах драматичного минулого, вважають вивчення спорідненої культури запорукою перспективного майбутнього. Доповнене, оновлене видання “Кобзаря” в перекладах Й.Абрама може вважатися справжньою подією в історії словенсько-українських літературних взаємин.

Алла ТАТАРЕНКО